

**ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ ДЕРЖАВИ І ПРАВА;
ІСТОРІЯ ПОЛІТИЧНИХ І ПРАВОВИХ УЧЕНЬ**

УДК 340.132:81.27:070(94)(477)
DOI <https://doi.org/10.32844/2618-1258.2020.5-1.1>

ГАВРЕЦЬКА М.Й.

**ПРАВОВИЙ РЕЖИМ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В ПЕРІОДИЧНИХ ВИДАННЯХ
СХІДНОЇ ГАЛИЧИНИ У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТОЛІТТЯ**

**LEGAL REGIME OF THE UKRAINIAN LANGUAGE IN PERIODICALS OF EASTERN
GALICIA IN THE SECOND HALF OF THE XIX – EARLY XX CENTURY**

Актуальність статті полягає в тому, що друга половина ХІХ – початок ХХ століття – важливий період для українців Східної Галичини в боротьбі за національні права, зокрема й мовні. Боротьба за реалізацію мовних прав відбувалася в усіх важливих сферах суспільного життя – в органах державної влади, місцевого самоврядування, судочинстві, освіті тощо. Окрім цього, важливим було закріплення правового режиму української мови також і в засобах масової інформації, зокрема часописах, газетах, книжках, які були однією зі складових частин у культурно-національному розвитку українського народу. Закріплення правового режиму української мови на шпальтах преси Східної Галичини несло моральну відповідальність за потужний вплив на формування української особистості й виховання молодого покоління української нації. У статті досліджується питання правового режиму української мови в періодичних виданнях Східної Галичини в часи її перебування в складі Австрії, Австро-Угорщини, Західноукраїнської Народної Республіки й Другої Речі Посполитої. Створення української держави Західноукраїнської Народної Республіки сприяло розвитку української преси, що, відповідно, позначилося на кількісних та якісних показниках української періодики. Насамперед українським урядом було ліквідовано притаманну для імперії Габсбургів практику політичної цензури, що сприяло поширенню свободи слова й думки, в чому активно брали участь політичні й громадські діячі, літератори й науковці, представники молоді, студентства тощо. Зроблено висновок, що законодавством Австрії, Австро-Угорщини й Західноукраїнської Народної Республіки були створені сприятливі умови для розвитку засобів масової інформації, зокрема часописів, газет, журналів, які видавалися українською мовою. Незважаючи на те, що в період існування Західноукраїнської Народної Республіки почало видаватися українською мовою ще понад 50 періодичних видань, нормативно-правових актів, які б спеціально регулювали правовий режим української мови в періодичних виданнях, урядом Західноукраїнської Народної Республіки не було прийнято. У Другій Речі Посполитій результатом політики асиміляції українського населення стало суттєве зменшення українських періодичних видань, хоча офіційно використання української мови в засобах масової інформації не заборонялося.

Ключові слова: правовий режим, українська мова, українські видання, часописи, журнали, газети, цензура.

The relevance of the article is that the second half of the XIX – beginning of the XX century is an important period for the Ukrainians of Eastern Galicia in the struggle for national rights, including language. The struggle for the realization of language rights took place in all important spheres of public life – in public authorities, local self-government, the judiciary, education and more. In addition, it was important to consolidate the legal regime of the Ukrainian language in the media, including magazines, newspapers, books, which were one of the components in the cultural and national development of the Ukrainian people. The consolidation of the legal regime of the Ukrainian language in the press of Eastern Galicia bore moral responsibility for the powerful influence on the formation of the Ukrainian-speaking personality and the upbringing of the young generation of the Ukrainian nation. The article examines the issue of the legal regime of the Ukrainian language in periodicals of Eastern Galicia during its stay in Austria, Austria-Hungary, the Western Ukrainian People's Republic and the Second Commonwealth. The creation of the Ukrainian state of the Western Ukrainian People's Republic contributed to the development of the Ukrainian press, which accordingly affected the quantitative and qualitative indicators of Ukrainian periodicals. First of all, the Ukrainian government abolished the practice of political censorship inherent in the Habsburg Empire, which contributed to the spread of freedom of speech and opinion, in which politicians and public figures, writers and scholars, youth, students, etc. took an active part. It is concluded that the legislation of Austria, Austria-Hungary and the Western Ukrainian People's Republic created favorable conditions for the development of mass media, including magazines, newspapers, and magazines published in the Ukrainian language. Despite the fact that during the existence of the Western Ukrainian People's Republic more than 50 more periodicals began to be published in Ukrainian, the government of the Western Ukrainian People's Republic did not adopt regulations that would specifically regulate the legal regime of the Ukrainian language in periodicals. In the Second Polish-Lithuanian Commonwealth, the policy of assimilation of the Ukrainian population resulted in a significant reduction in Ukrainian periodicals, although the official use of the Ukrainian language in the media was not officially prohibited.

Key words: *legal regime, Ukrainian language, Ukrainian periodicals, magazines, journals, newspapers, censorship.*

Вступ. Друга половина XIX – початок XX століття – важливий період для українців Східної Галичини в боротьбі за національні права, зокрема й мовні. Боротьба за реалізацію мовних прав відбувалася в усіх важливих сферах суспільного життя: в органах державної влади, місцевого самоврядування, судочинстві, освіті тощо. Окрім цього важливим було закріплення правового режиму української мови також і в засобах масової інформації, зокрема часописах, газетах, книжках, які були однією зі складових частин у культурно-національному розвитку українського народу. Закріплення правового режиму української мови на шпальтах преси Східної Галичини несло моральну відповідальність за потужний вплив на формування україномовної особистості й виховання молодого покоління української нації.

Окремі аспекти досліджуваного питання знайшли своє відбиття в наукових працях О. Кравцівського, О. Киричука, М. Мудрого, Р. Петріва, О. Седяра, Б. Ступарика й інших.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження правового режиму української мови в періодичних виданнях Східної Галичини в другій половині XIX – на початку XX століття.

Результати дослідження. Надзвичайно важливим для реалізації мовних прав українців Східної Галичини було видання українською мовою часописів, газет, книжок тощо. Заснування та розвиток видавничих підприємств разом з українською пресою на території Східної Галичини стало одним із найважливіших елементів у процесі культурно-національного відродження української нації. Як зазначив М. Мудрий, з середини XIX ст. активним чинником, зокрема організатором суспільно-політичного життя, в Галичині були періодичні видання, адресовані масовому читачеві. У просторі польської та української преси краю неперервно народжувався та здійснювався не тільки загальноінтелектуальний, але й національний вибір окремих осіб, груп індивідів. Преса була передусім джерелом думок, а не інформації, і журналісти, що її представляли, виступали найчастіше в ролі представників та ідеологів близьких їм національно-політичних течій та угруповань [9, с. 92–93].

Для українців безпрецедентна для імперій свобода друку, яка з'явилася в монархії Габсбургів у результаті революції 1848–1849 рр., і наступне законодавче закріплення правового режиму української мови як офіційної (крайової) мови надали широкі можливості для створення україномовних видань.

У вирі революційних подій Головною Руською Радою 15 травня 1848 р. було засновано перший український часопис «Зоря Галицька» як друкований орган Ради, в першому номері якого було загострено увагу на проблемі захисту прав української нації, зокрема на питанні вживання української мови в книгодрукуванні й в інших сферах суспільного життя.

У ст. 8 та ст. 24 австрійської конституції 1849 р. проголошувалася свобода слова, думки («нікого не можна було позбавити власної думки»), друку, творчості тощо [11, с. 13, 15]. Держава проголошувала рівноправність усіх мов, якими розмовляли в краю, в школах, в органах влади й у громадському житті (ст. 25) [11, с. 15].

4 березня 1849 р. австрійським імператором Францом Йосифом I був прийнятий Закон № 151 «Про права політичні, про конституційну форму управління та дотримання прав політичних», у ст. 5 якого проголошувалося, що кожен має право вільно висловлювати свої думки вголос, письмово, друком чи образною уявою. Заборонялася цензура щодо публікацій у пресі. Зловживання преси (перекрученню фактів, наклепам, розповсюдженню неправдивої інформації) мали запобігати цісарські патенти від 13 березня 1849 р. № 161 і від 14 березня 1849 р. № 164 [10, с. 44], якими фактично було залишено політичну цензуру.

Узявши за приклад чеську культурну організацію «Матица», в липні 1848 р. українці заснували у Львові «Галицько-руську матицю». Цей заклад мав за мету публікувати для широкого читача дешеві книжки просвітницького характеру про релігію, звичаї, ремесла, сільське господарство й педагогіку [15, с. 223]. Це мало сприяти розвитку української системи початкової, а в перспективі – середньої та вищої освіти, популяризації вітчизняної історії, піднесенню рівня освіти, культури й моральності народу. Основний акцент засновники й керівники товариства робили на освіті молоді й селянства [13, с. 77].

Основним державним законом про загальні права громадян Держави для королівств і країв, представлених у Державній Раді від 21 грудня 1867 р., прийнятим в Австро-Угорській монархії, а саме арт. 13 закріплювалося, що кожен громадянин мав право в межах закону вільно висловлювати свої думки усно або письмово. Цензура засобів масової інформації скасовувалася [19, с. 493]. Ніхто не міг бути покараний за висловлення своїх переконань, коли в такому висловленні усно чи письмово не містилося порушення закону, наприклад, образа честі, підбурювання до національної ворожнечі, схвалення злочинної дії тощо. Згідно з Конституційним законом видавання часопису не потребувало дозволу влади, а вистачало тільки повідомлення до державної прокуратури, староства або поліції про заснування періодичного видання та його відповідального редактора. Кожен номер видання мав надсилатися органам влади й у разі протиправності змісту міг бути конфіскований, тобто вилучався тираж видання та заборонялося його поширення [1, с. 93].

Спрощена процедура щодо видавництва газет і часописів сприяла зростанню їхньої кількості, зокрема в Галичині виходили такі популярні українські видання: «Залізничник», «Земля і Воля», «Господар і промисловець», «Громадський голос», «Господар», «Дзвінок», «Діло», «Економіст», «Записки Наукового Товариства ім. Шевченка у Львові», «Літературно Науковий Вістник», «Місіонар», «Молода Україна», «Народна Часопись», «Народне слово», «Наш голос», «Нива», «Основа», «Письмо з Просьвіти», «Подільське Слово», «Перемиський Вістник», «Правничий Вістник», «Прапор», «Праця», «Руслан», «Самопоміч», «Свобода», «Учитель», «Часопись для спілок рільничих», «Наша школа», «Господарська Часопись», «Підгірська Рада» й інші [16, с. 76–77].

З усіх 392 періодичних видань, що виходили в Галичині 1910 р., 312 були польськомовними, 42 – україномовними [6, с. 32]. У 1913 р. виходило вже понад 80 українських періодичних видань (66 – у Галичині, 8 – на Буковині, 4 – у Закарпатті, 4 – у Відні й Будапешті). Усе це активно сприяло відродженню національної свідомості українців, розвитку зв'язків інтелігенції з селянством, яке складало переважну кількість українського населення в Східній Галичині [4, с. 69].

Окрім україномовних газет і часописів активно сприяла піднесенню освіти й культури українського народу видавнича діяльність створеного в 1868 р. громадського культурно-освітнього товариства «Просвіта». На 1890 р. товариство нараховувало 13,4 тис. осіб. У селах і містах діяли 924 читальні, які стали головними осередками національно-культурного й громадського життя. У 1909 р. відбувся перший український освітньо-економічний конгрес «Просвіти» у Льво-

ві за участю 768 освітніх діячів та економістів. У 1900–1914 рр. постало 2 000 нових читалень, 430 будинків «Просвіти», в 1914 р. 75 % українських населених пунктів Галичини мали читальні «Просвіти», 15 % мали свої будинки, а членство «Просвіти» охопило близько 20 % українських чоловіків. За 15 останніх років перед війною «Просвіта» видала понад 1,5 мільйона книг, призначених насамперед для масової освіти, зокрема селян [14, с. 13].

Окрім «Просвіти» розвитку національно-культурного життя в Східній Галичині сприяло реорганізоване в 1883 р. Наукове Товариство ім. Т. Шевченка. З 1892 р. до 1939 р. вийшло 88 випусків «Хроніки НТШ» і 446 томів праць, видавалися журнали «Літературно-Науковий Вісник» (від 1898 р.), «Часопись Правнича» (з 1898 р.) та інші [14, с. 14].

Створення української держави Західноукраїнської Народної Республіки (далі – ЗУНР) сприяло розвитку української преси, що відповідно позначилося на кількісних та якісних показниках української періодики. Насамперед українським урядом було ліквідовано притаманну для імперії Габсбургів практику політичної цензури, що сприяло поширенню свободи слова й думки, в чому активно брали участь політичні й громадські діячі, літератори й науковці, представники молоді, студентства тощо.

За підрахунками українських дослідників, упродовж короткого періоду існування ЗУНР у повітових центрах виникло сорок друкованих видань, не рахуючи ще майже двох десятків, пов'язаних із містами – тимчасовими столицями держави: Львовом, Тернополем, Станіславом. Найбільше повітових українських часописів з'явилося в Перемишлі – 11, у Коломиї – 7, Дрогобичі – 3, по 2 видання – в Золочеві, Косові, Стрию, Товмачі, Чорткові; по одній газеті – в Бережанах, Борщеві, Жовкві, Збаражі, Калуші, Кам'янці-Струмиловій, Рудках, Самборі, Сокалі [6, с. 458].

Провідне місце серед української преси займали видання державних органів ЗУНР (урядові органи Української Національної Ради, Державного Секретаріату), якими стали щоденні газети: «Діло» – жовтень-листопад 1918 р. (місце видання – Львів); «Голос Поділля» – грудень 1918 р. (Тернопіль); «Република» – лютий-травень 1919 р. (Станіславів); «Український голос» – листопад 1918 р. – травень 1919 р. (Львів, Тернопіль), від травня до липня 1919 р. газета виходила під назвою «Українські Вісти» (Тернопіль); тижневик «Галицький голос», який видавав уряд ЗУНР після виїзду зі Станіслава в червні-липні 1919 р. [6, с. 458–459].

З 1918 р. у багатьох повітових містах виходили власні періодичні видання як пресові органи місцевих українських повітових рад і повітових комісаріатів, зокрема «Бережанський Вістник» (Бережани), «Борщівський Голос» (Борщів), «Воля» (Перемишль), «Голос з-над Буга» (Сокаль), «Голос Калуша» (Калуш), «Громадська Думка» (Рудки), «Дрогобицький листок» (Дрогобич), «Збаражське Слово» (Збараж), «Наддністрянські Вісти» (Самбір), «Покутський Вістник» (Коломия), «Станіславівський Голос» (Станіславів), «Стрийський Вістник» (Стрий), «Товмачькі Вісти» (Товмач), «Урядові Вісти Косівського повіту» (Косів) тощо. Окрему групу друкованих періодичних видань становила військова преса Української Галицької Армії, зокрема «Стрілець», «Золочівське Слово», «У.С.С.», «Новини», «Козацький Голос», «Бомба», «Самохотник» (пізніше «Републіканський самохотник»), «Червоний стрілець», «Червоний У.С.С.», «Український Стрілець», «Український скиталець» [6, с. 460–466] тощо.

Окрім офіційних видань у часи ЗУНР створювалися друковані органи політичних партій і громадських інституцій, що спрямовували свою редакційну роботу й інформаційні потоки на широкі маси українського населення з метою його політичної та суспільної активізації, мобілізації сил і ресурсів на підтримку української справи й будівництво молоді республіки. Серед них низка часописів політичної спрямованості: тижневики Української радикальної партії «Громадський голос» (Коломия, 1919 р.) і «Народ» (Станіславів, 1919 р.), місячник Української селянської партії «Чортківський Вістник», часописи Української соціал-демократичної партії «Воля» (Станіславів, 1919 р.), «Наш Голос» (Перемишль, 1919 р.) та одноденка «Червоний прапор» (Перемишль, 1919 р.), тижневики Української націонал-трудової партії «Український Голос» (Перемишль, 1919–1932 рр.) і «Свобода», (Станіславів, 1919 р.), народно-демократичні одноднівки «Українська Зоря» (Перемишль, жовтень 1920 р.), «Український молот» (Перемишль, жовтень 1920 р.), «Українська хага» (Перемишль, листопад 1920 р.), полонофільська газета «Доля» (Перемишль, 1919 р.), радянофільська одноднівка «Червоний доброволець» (Золочів, 1920 р.) [7, с. 467].

На території, підконтрольній ЗУНР, виходили також соціал-демократичний тижневик «Воля» (Станіславів, квітень-травень 1919 р.), революційно-демократичний тижневик «Републіканець» (Станіславів, січень-червень 1919 р.). Останнє видання за редакцією Д. Дем'янчука й О. Устияновича представляло опозиційний до політики урядових сил ЗУНР Селянсько-робіт-

ничий союз і стояло на ідеологічних позиціях «Україна без хлопа і пана» й «земля належить до селян, фабрика до робітника». У ньому містилося чимало критичних матеріалів на адресу провідників ЗУНР, звучали заклики до робітників і селян про перебудову суспільного життя на соціалістичних засадах [7, с. 468].

Досить самостійну лінію редакційної політики займала й щоденна Станіславська газета «Нове життя», яку видавали впродовж перших чотирьох місяців 1919 р. Її редактором був Л. Рудий, пізніше І. Чепіга, до редакційного комітету й, відповідно, авторів входили Р. Заклинський, М. Євшан (Федюшка), М. Ковалевський, В. Пачовський, М. Шаповал. Газета торкалася широкого спектра суспільних проблем, критикувала негаразди в державному управлінні республіки, звертала увагу на негативні вияви спекуляції, хабарництва, службових зловживань. Зрештою, за гостру критику зовнішньої політики керівництва ЗУНР за розпорядженням Державного Секретаріату внутрішніх справ 24 квітня 1919 р. газета була закрита, а редакційний комітет заарештований. Це був чи не єдиний випадок гострої реакції владних інститутів ЗУНР на журналістську критику [7, с. 468].

Попри велику кількість періодичних видань, нормативно-правових актів, які б чітко регулювали питання правового режиму української мови як мови періодичних видань, урядом ЗУНР не було прийнято. Згідно із Законом від 15 лютого 1919 р. «Про вживання мови у внутрішньому та зовнішньому урядуванні державних властей і урядів, публічних інституцій і державних підприємств на Західній Облесті Української Народної Республіки» встановлювалося, що українська мова є державною мовою в зовнішньому й внутрішньому використанні як державної влади, урядів, публічних інституцій, так і державних підприємств (§ 1) [5, с. 12], що стало правовою підставою існування україномовної преси в ЗУНР.

Видавнича справа на теренах Східної Галичини в період Другої Речі Посполитої, як і будь-яка сфера суспільного життя українців, зазнавала жорстких утисків через колонізаторську політику польської влади, в ході якої руйнувалися всі здобутки у сфері видавництва української преси. Видання зупинялися або обмежувалися тиражі, друкарське обладнання розграбовувалося або конфісковувалося, закривалися читальні «Просвіти», нищилися українські бібліотеки. Положення нормативних актів, які гарантували свободу преси для всіх громадян Другої Речі Посполитої, зокрема Декрету щодо тимчасових пресових приписів від 7 лютого 1919 р., де зазначалося, що преса є вільною (арт. 1) [17, с. 286], та Березневої Конституції 1921 р., де кожному громадянину гарантувалося право вільного вираження своїх думок і переконань (арт. 104), гарантувалася свобода преси й заборонялося введення цензури чи системи ліцензування на видачу друкованих матеріалів (арт. 105) [18, с. 652], виявилися нічим не гарантованими деклараціями. Свобода думки й переконань на шпальтах українських газет і часописів із критикою та власними оцінками антиукраїнської політики влади Другої Речі Посполитої підпадала під посилену увагу цензури.

Провалилися масові обшуки й ревізії редакцій газет, приміщення українських суспільно-культурних товариств. Польська влада заборонила випуск газет «Громадський голос», «Діло», «Українська думка», «Свобода», «Земля і воля», «Воля» та інших [8, с. 157]. Під наглядом цензури в 1930 р. перебували 60 українських видавництв і близько 120 редакцій українських газет і журналів. Систематично заборонялося видання книг, альманахів, календарів, журналів, газет та інших видань, що виходили як у Галичині, так і за її межами. На початок Другої світової війни до списку заборонених українських видань було внесено понад тисячу найменувань [12, с. 393].

Конфіскації підлягали будь-які українські видання, які, на думку влади, загрожували цілісності польської держави. Так, у листі L. 1831/37 Pг. від 10 червня 1927 р. Президії Дирекції Поліції у Львові до Воеводського відділу громадської безпеки у Львові містилося розпорядження щодо судової конфіскації з 24 січня 1926 р. української брошури «Україна наш рідний край». Причиною цього був додаток до брошури – карта, в якій Східну Малополющу було представлено як складову частину України. Видана в 1921 р. брошура не підлягала на той час конфіскації, оскільки рішення у справі державної приналежності Східної Малополящі було прийняте Радою Амбасадорів 14 березня 1923 р. [2, арк. 14]. Станом на 1926 р., а саме в час, коли Друга Річ Посполита діяла всупереч своїм міжнародним зобов'язанням, брошура, зокрема карта, стала, на думку органів прокуратури, предметом злочину проти держави. Так, у листі Прокуратури при окружному кримінальному суді у Львові (відділ пресовий) до місцевої дирекції поліції від 3 серпня 1927 р. Nst. 499/24/4 повідомлялося, що два види карт, виданих накладом видавництва наукового товариства імені Т. Шевченка в 1918 р., були конфісковані судом Речі Посполитої за наявності ознак злочину згідно з § 65 а. u. k., а саме: «Окружний кримінальний суд у Тернополі рішенням Pг. 4/26 постановив 1 грудня 1926 р. конфіскувати брошуру «Карта України» через наявність

ознак злочину § 65 а. у. к., тому що карта визнає межі України на землі, яка належить польській державі, чим виявляє неповагу до цілісності держави» [2, арк. 28]. З огляду на те, що друковані матеріали поширювалися в українських читальнях, їхня конфіскація відбувалася по всіх українських товариствах східних воєводств на території Другої Речі Посполитої.

Незважаючи на посилення цензури й репресії з боку польської влади, в другій половині міжвоєнного періоду в Другій Речі Посполитій відбувається активний розвиток української періодики. Попри жорсткий державний контроль над видавництвами спостерігалось зростання кількості суспільно-культурної періодики національного спрямування, зокрема «Новий час», «Нова зоря», «Українське життя», «Громадські вісті», «Станіславські вісті», «Вперед», «Народ» та інші.

Стан видавничої справи на теренах Другої Речі Посполитої яскраво відбивається в листі Воєводського уряду в Станіславові до уряду міського в Станіславі №. ВР. 48/2/34 від 8 квітня 1934 р. У ньому повідомляється, що на терені Станіславського воєводства виходили такі часописи: 1. Повіт Коломийський: польські – Газета Коломийська, Щотижневик Покутський, Правда Коломийська, Ілюстрований кур'єр філателістичний; українські – Жіноча доля, Жіноча воля, Віра і наука, Народна трибуна, Світ молоді; єврейські – Наш голос, Самооборона, Volksblatt, Der Ojfgang. 2. Повіт Станіславський: польські – Кур'єр Станіславський, Голос серця, Наша думка, Відомості спортивні, На шкільній хвилі, Побудка; українські – Вісник Станіславської єпархії, Прозріння, Стяг; німецькі – Ewangelisches. 3. Повіт Стрийський: польський – Газета Стрийська, український – Стрийська думка. 4. Повіт Городенківський: польсько-українські – Відомості Городенківські, Городенківські вісті [3, арк. 3]. Загалом 11 – польських, 9 – українських, 4 – єврейських, 2 – польсько-українських та 1 німецький часописи.

Висновки. Отже, започаткований у другій половині XIX століття суспільно-політичний рух розбудив до політичного й культурно-освітнього життя українців Східної Галичини, які, використовуючи конституційні гарантії, зуміли створити в краї культурно-освітні товариства, організації, видавництва тощо й впливали на формування національної свідомості галичан.

Законодавством Австрії, Австро-Угорщини й ЗУНР були створені сприятливі умови для розвитку засобів масової інформації, зокрема часописів, газет, журналів, які видавалися українською мовою. Незважаючи на те, що в період існування ЗУНР почало видаватися українською мовою ще понад 50 періодичних видань, нормативно-правових актів, які б спеціально регулювали правовий режим української мови в періодичних виданнях, урядом ЗУНР не було прийнято. У Другій Речі Посполитій результатом політики асиміляції українського населення стало суттєве зменшення українських періодичних видань, хоча офіційно використання української мови в за-собах масової інформації не заборонялося.

Список використаних джерел:

1. Головні основи австрійської конституції. *Календар «Просвіта»*. 1911. С. 80–96.
2. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 386. 114 арк.
3. Державний архів Івано-Франківської області. Ф. 2. Оп. 1. Спр. 1241. 29 арк.
4. Жуковський А., Субтельний О. Нарис історії України / ред. Я. Грицак, О. Романів. Львів : Вид-во Наукового товариства імені Т. Шевченка у Львові, 1991. 230 с.
5. Закон з дня 15 лютого 1919 р. про уживане мови у внутрішнім і зовнішнім урядованню державних властей і урядів, публичних інституцій і державних підприємств на Західній Області Української Народної Республіки. Вісник державних законів і розпорядків Західної Області Української Народної Республіки. З друкарні Льва Данкевича в Станіславові. 3. Випуск. Виданий 2 марта 1919 р. Річник 1919. 70 с.
6. ЗУНР, 1918–1923: Ілюстрована історія. Львів – Івано-Франківськ : Манускрипт. Львів, 2008. 524 с.
7. Киричук О. Львівський Ставропігійський інститут у громадському житті Галичини другої половини XIX – XX ст. Львів, 2001. 204 с.
8. Красівський О. Східна Галичина і Польща в 1918–1923 рр.: Проблеми взаємовідносин. Київ : Вид-во УАДУ, 1998. 304 с.
9. Мудрий М. Ідея польсько-української унії та «русини польської нації» в етнополітичному дискурсі Галичини 1859–1869 років. *Вісник Львівського університету. Серія історична*. 2005. Вип. 39-40. С. 83–148.
10. Петрів Р. Австрійські, Австро-Угорські і Галицькі конституції (кінець XVIII – XIX ст. ст.). Івано-Франківськ : Місто НВ, 2005. 80 с.

11. Петрів Р. Східна Галичина у складі Австрійської імперії (історико-правовий аспект). Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, 2009. 255 с.

12. Петровський В., Радченко Л., Семененко В. Історія України: Неупереджений погляд: Факти. Міфи. Коментарі. Харків : ВД «ШКОЛА», 2007. 592 с.

13. Седляр О. Видавнича діяльність товариства «Галицько-Руська матиця» (1848–1870). *Вісник Львів. ун-ту. Серія книгознавство*. 2008. Вип. 3. С. 76–115.

14. Ступарик Б., Моцюк Б. Ідея національної школи та національного виховання в педагогічній думці Галичини (1772–1939 рр.). Коломия : Вік, 1995. 173 с.

15. Українсько-руська преса. *Календар «Просвіта»*. 1911. С. 76–77.

16. Dekret w przedmiocie tymczasowych przepisow prasowych. *Dziennik praw Panstwa Polskiego*. Warszawa. № 14. 1919. 1089 s.

17. Ustawa z dnia 17 marca 1921 roku Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. *Dziennik ustaw Rzeczypospolitej Polskiej*. Warszawa. № 44. T. 1. 1921. 950 s.

18. Zasadnicza ustawa panstwowa z dnia 21. Grudnia 1867. r., o ogolnych prawach obywateli Panstwa dla krolestw i krajow, w Radzie Panstwa reprezentowanych. *Przeklady ustaw, rozporzadzen i obwieszczen z Dzennika Praw Panstwa dla Krolestwa Galicyi i Lodomeryi, tudziej Wielkiego Ksiestwa Krakowskiego*. Rocznik 1867. We Lwowe: Z ces. krol. galicyjskiej Drukarni rządowej. S. 491–495.